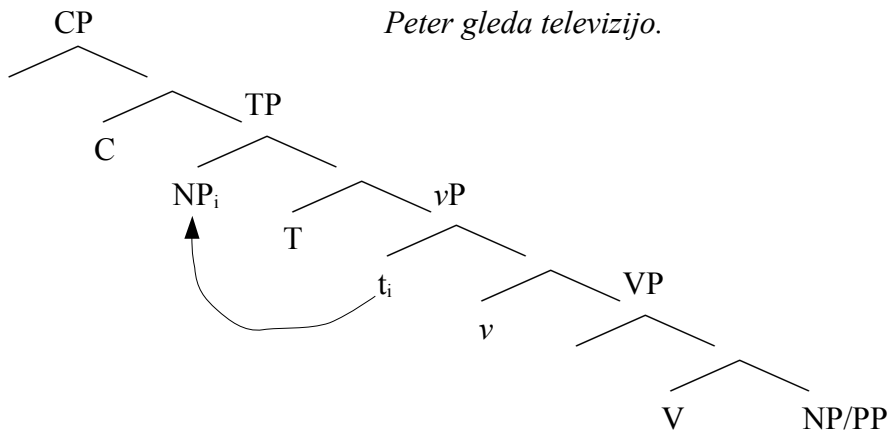

Pregled premikov, o katerih smo govorili do sedaj.

1. Vršilec se premakne iz določila vP v določilo TP.

Recimo za stavek:

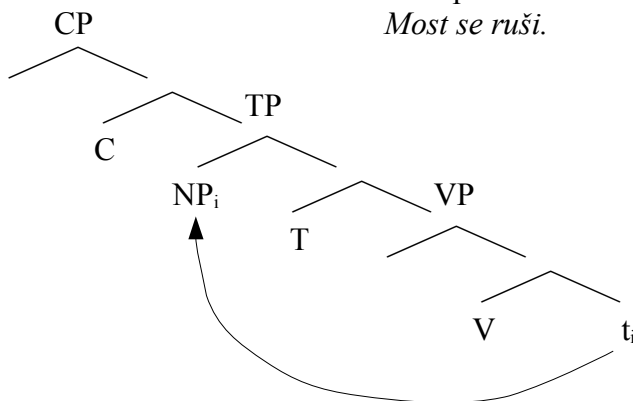
Peter gleda televizijo.

2. V trpnih stavkih se prizadeto premakne na mesto osebka v določilo TP.

Recimo za trpni stavek:

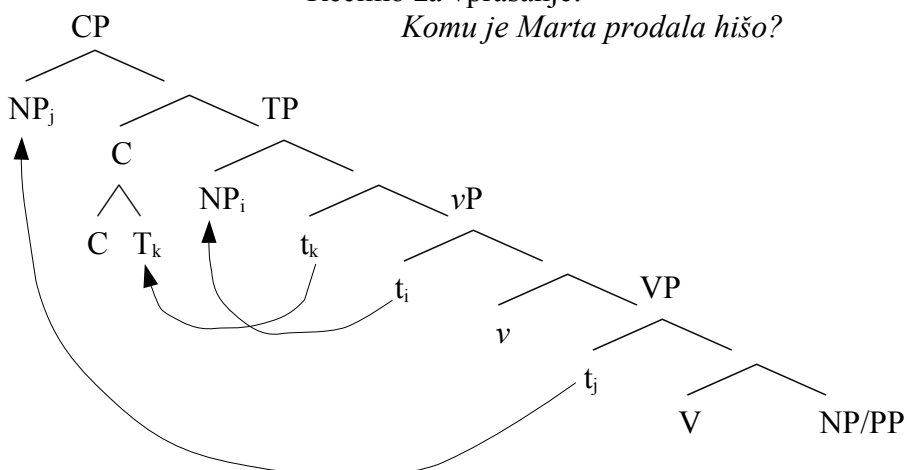
Most se ruši.

3. Vprašalnica se premakne v vezniško zvezo CP (= k-premik)
4. Jedro časovne zveze se premakne v jedro vezniške zveze.

Recimo za vprašanje:

Komu je Marta prodala hišo?

5. Glagol se premakne v jedro vP.
6. Mešanje ali *scrambling*: primeri, kjer se predmet stavka pojavlja pred osebkom.

Za mešanje naj bi veljalo, da ne vpliva na pomen stavka. Če premaknemo osebek na začetek stavka, stavku spremenimo žarišče, spremenimo razmerje med temo in remo, ne spremenimo pa resničnostnih pogojev stavka. Ne spremenijo se niti skladijske lastnosti stavka. Kakor je razvidno iz (2), je povratno osebni zaimek še vedno navezan na osebek Janez, četudi med njima na površinski zgradbi ni s-poveljevanja.

- (1) *Janez_i gleda sebe_i v ogledalu.*
- (2) *Sebe_i gleda Janez_i v ogledalu.*

Oba stavka, tako (1) kot (2), sta sprejemljiva. V obeh je možno navezovanje povratno osebnega zaimka na osebek istega stavka. Razlika le v tem, da je v stavku (2) povratno osebni zaimek, četudi je še vedno predmet postavljen višje v zgradbi kot osebek.

Poleg načela A je na površinski zgradbi kršeno tudi načelo C, saj je *Janez* referencialni izraz, ki je v primeru (2) postavljeno nižje v skladijsko zgradbo kot povratno osebni zaimek *sebe*.

- Iz drugih jezikov pa tudi slovenščine, imamo pravila navezovanja (A,B,C).
  - MOŽNOST 1: Pravila navezovanja ne veljajo v slovenščini (to možnost smo zavrgli že davno, ko smo pokazali, da načela v slovenščini dejansko veljajo)
  - MOŽNOST 2: Pravila navezovanja so enaka za vse jezike in so v obeh primerih (1) in (2) zadovoljena na enake načine. Stavka sta torej v osnovi enaka. En je osnovnejši od drugega. Ker so v (1) navezovalna načela spoštovana, je smiselno predpostaviti, da je (1) osnovnejši in (2) posledica dodatnih operacij. V (2) so navezovalna načela torej spoštovana na neki zgodnejši stopnji razvoja stavka.
- Enaka vprašanja pri primerih (3) in (4).

- (3) *Svojega_i psa Janez_i ni hotel spustiti na prosto.*
- (4) *Svojega_{i,*j} SINA Peter_j ni verjel, da bo Janez_i poslal v semenišče.*

Kako razložiti slovničnost stavkov (3) in (4)? Navezovalna načela so na površinski zgradbi kršena. Ne mislimo zavreči navezovalnih načel. Če navezovalna načela na bi bila univerzalna, bi se lahko poslovili od univerzalne slovnice. Imamo torej dve možnosti glede pravil besednega reda.

1. Ni univerzalnih pravil besednega reda.
  - Če je to res, se ravno tako lahko poslovimo od univerzalne slovnice.
2. So univerzalna pravila besednega reda.
  - **2a.** strog besedni red je univerzalen – univerzalen je osnovni/začetni položaj besed. - besedne zveze se premikajo le v nekaterih jezikih
  - **2b.** premični besedni red je univerzalen (stvari so lahko kjerkoli, le nekateri jeziki jih premaknejo vedno na isto mesto). - besedne zveze se premikajo v vseh jezikih.
    - **sledeč (2b):** verjetno je eden od besednih redov le bolj osnoven od drugega oz. so nekateri besedni redi bolj razviti.
      - Kateri je osnoven? Kako bi to določili? Če ne bi bil noben od možnih besednih redov bolj osnoven od drugega, bi bilo težko razložiti zakaj imajo jeziki s stalnim besednim redom podoben vrstni red.
      - Premike rabimo v vseh jezikih – verjetno kar več vrst premikov.
      - Ni prav formalizirano načelo, dopušča preveč možnosti. Ni dovolj omejevalno, ne da se povleči jasnih predvidevanj.
    - **sledeč (2a):** Seveda je enostavnejša tista teorija, ki pravi, da se besede premikajo le v nekaterih jezikih. Strog besedni red je torej osnoven in ga poznamo tudi v slovenščini, le da imamo v slovenščini še dodatne premike, ki ta besedni red spremenijo.

- Naš odgovor je torej, da imamo univerzalna pravila, da je besedni red strog, da pa so v določenih jezikih možni premiki, ki besedni red pomešajo. Slovenščina vsekakor je tak jezik. Navezovalna načela delujejo na zgodnejših stajnih stavka.
- Stavka (3) in (4) imata torej svoja globinska ustreznika, tako kot ga ima tudi stavek (2). globinski ustreznik stavku (3) bi bil stavek (5), stavku (4) pa stavek (6).

(5) *Janez_i ni hotel spustiti svojega_i psa na prosto.*

(6) *Peter_j ni verjel, da bo Janez_i poslal svojega_{i,*j} sina v semenišče.*

- Stavka (5) in (6), ki sta pomensko gledana enakovredna stavkoma (3) in (4), seveda spoštujeta načela navezovalne teorije tudi na površinski zgradbi.
- Trditi hočemo, da sta stavka (3) in (5) izvorno enaka (ravno tako stavka (4) in (6)). In da se načela navezovalne teorije pregledajo na neki skupni točki razvoja stavka.

Za vse premike velja

- Načeloma velja pravilo, da se lahko premakne karkoli - Move α (Lasnik in Saito 1992), vendar so seveda tudi premiki omejeni.
- Premakne se lahko le jedro in zveza (ne pa vmesna projekcija).
- Jedro se lahko premakne le v jedro, zveza se lahko premakne le v položaj določila (torej na mesto, kjer se zveze nahajajo).
- Premiki lahko gredo samo navzgor.
- Zveza (ali jedro), ki se premakne, mora s-poveljevati svojo izvorno pozicijo.
- (Premiki se izvršijo le če imamo za premik razlog – premaknemo se, le če se moramo.)
- (Razlog so razne slovnične oznake, ki jih mora besedna zveza potrditi ...)
- vprašalnica se premakne v določilo CP (vezniške zveze), ker je v jedru CP oznaka za vprašanje – dejali smo, da CP nosi informacijo o tem ali je stavek vprašanje ali trditev.
- Osebek se premakne iz določila vP v določilo TP, ker je v določilu TP imenovalniški sklon (TP ima slovnično oznako, ki se je more rešiti).
- V trpnih stavkih se iz predmetne pozicije v določilno TP dvigne predmet, ker rabi sklon (TP ima slovnično oznako, ki se je more rešiti).

Naša zgradba (brez aspektualnih in drugih funkcionalnih projekcij med vP in TP)

:

